

■ Itxaro Borda

Idazlea

Urriaren abiadura

Lehenik erran nezake euskara batuak, mende erdia beranduago, euskaldun guztien oinarrizko euskaretan eragin duela. Sartu da idazkeran, sartu da, halaber, neurri batean bederen, ahoskeran ere. Interesgarria da ikustea nolako pataskak izan ziren hasieran, euskalki bakoitza bere urguilu propioaren zati bat abandonatzera behartua zelako, eta orain nola erabiltzen dugun kasik naturalki, etxetik, bailaratik edo eskualdetik kanpo gurutzatzen garenean euskaradun ezberdinekin.

Literatura eta kazetagintza izan dira euskara batuaren esperimentatzeko eta garatzeko eremu hautuenak. Iparraldeko Hegoaldean eta gazteleraren musikarekin moldaturiko lexiko batua guretu dugu; aditz era, aldiz, aspaldian baliatua zen hemen gaindi: *Eskualduna* astekariaren (1889-1944) denboran bazen jadanik batu modelo bat Zuberoako, Behe Nafarroako eta Lapurdiko hiztunek irakurtzen, idazten eta entelegatzen zutena!

Euskalkietako hiztunak, adin batekoak izanki, naturalki desagertuko dira. Euskara batua da geldituko den euskara molde bakarra eta hitz zahar potoloak hiztegi mutxituetan zerratuko dira betiko! Horregatik bereziki zaintzekoa dugu batua!

Batuaren erronketatik bat liteke (potentziala darabilt) euskalkietako lexikoa integratzea, adiztegi bereziak eta trinkoak ere bai. Ez badira batuaren uhinean kabitzen galduko dira. Erabiltzen ahal ditugu oraindik baliabide estilistiko (sinonimo, hizkuntza maila) gisa idazteko unean.

Azken hilabeteotako iritzi artikulu batzuek erakusten dutenez, euskara batua beti eraso sentitzen da, norbaitek idatzian euskalki bat baliatzen duenean. Ene ustez lekuz kanpoko minberatasuna da hori, ez baita euskalkia euskara batuaren etsaia, alderantziz, euskara batuak iraungo badu (eta iraunen du) euskalkiekin elkarlanean ziurtatuko baitu bere bidea.

Euskara euskaldunaren nortasun agiriaren zati handia denez, eder liteke batuak, hitzen bidez, hiztunen jatorria erakusten jarrai dezan. Ahoskera geratuko da orduan batzeko, euskaraz ari garenean, zintzurretan ozen dabilzkigun espainol edo frantses azentuak ezabatzeko. 🗨️

Ander Lipus

Antzerkigilea

Ez dut ulertzen

Etxuat entenditzen! Ez diat entelegatzen! Ez det ulertzen! Ez dut aditzen! Ez diat konprenitzen! Batzuetan halakoak entzun behar izan ditut antzerkian. Batzuetan euskalkia erabiltzeagatik eta beste batzuetan euskara batua erabiltzeagatik. Horrek esan nahi du euskaldunok konpondu beharreko arazo bat dugula. Eszenatokira igo aurretik sarritan aipatzen digu Ximun Fuchsek: «Ez ahaztu! Euskaldunarentzat euskara hizkuntza arrotza da!». Eta nola konpondu arazoa? Bada, ikasteko eta elkar ulertzeko gogoia piztuz. Gure itxidura alde batera utzi eta irekidura, zabaltze eta bateratze bat bultzatuz.

Antzerkiaz ari naiz. Nori zuzendua den. Ez da berdin herri mailan, eskualde mailan edota Euskal Herri osoan emateko sortua den. Eta hor dago giltza! Euskal Herriko plaza guztietara iritsi nahi bada, euskara batua erabili behar da. Ikuspegi nazional batetik gure antzerkiak euskara batuan izan behar du. Salbuespenak daude, herri mailan sortzen den antzerkia, kasu. Markina-Xemeingo Abarka Antzerki Taldeak edo Lesakako Mairu Antzerki Tailerrak euskalkia baliatzen dute, Makeako libertimenduak eta Muskildiko maskaradek bezala. Tokian tokikoa. Bai, noski!

Hizkuntza komunikazio tresna den heinean, zein esparrutan zer eta nola erabiltzen den kontziente izan behar gara. Antzerkian euskara batua entzuten ohitu behar gara, eta normalizatuz joan behar da euskara batuaren ahozko erabilera. Antzerkiko ahoskera egunerokotasunean erabiltzen den ahoskeratik haratago doa forman. Euskalki ezberdinetatik datorkigun nahitaezko aniztasuna baliatu behar dugu, bakoitzak bere egiteko. Ez baita berdin baxenabartar aktore baten ahoskera eta bizkaitar baten ahoskera. Doinuen dantza ezberdin horiek oso aberatsak dira. Beraz, euskara batuan ere doinu ezberdinak erabil ditzakegu. Bestalde, aktoreoi dagokigu dikzio on bat erabiltzea; ondo ahoskatzea eta ahalik eta ahoskerarik garbiena erabiltzea. Beti ere pertsonaiaren tonuari lotua. Euskara batua ere organikoa da, baina organikoa izateko lanketa bat egin behar da.

Erdara nonahi entzuten dugun gizarte honetan, indar berezia egin behar dugu euskaldunok. Batuaren aldeko eta batuaren kontrako kalapita guztien gaintetik, lan ikaragarri ederra daukagu oraindik egiteko. 🐞

Miren Amuriza

Bertsolaria

Zubi-lana

Donostia, 1967ko ekaina. Manuel Olaizola *Uztapide* (Deba, 1901 - Oiartzun, 1983) gailendu zen, hirugarrenez, Euskal Herriko Bertsolari Txapelketan; erdialdeko euskalkian eta, batik bat, herri euskaldunetako plazetan ziharduen bertsolaria. Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Bizkaiko kide banarekin, nafar birekin eta hiru gipuzkoarrekin lehiatu zuen final polemiko hura, artean, entzule gehienak Xalbadorri eta Mattini ulertzen ez ziotelako kexu zirela.

Sara, 2017ko ekaina. Aroa Arrizubietak (Gasteiz, 2001) irabazi zuen Euskal Herriko Eskolarteko Txapelketa; bertsoari euskara batuarekin eta euskalduntzen ari den hiri batean heldu dion neska gazteak. Zazpi lurraldeetako kideekin kantatu zuen, zeintzuetako askok, oholtzan ez eze, handik kanpo ere harreman sarriak baitituzte elkarren artean (Bertso Udalekuetan saretutakoak gehienak).

Uztapiderengandik Arrizubietarenganainoko jauzia ezinezkoa zatekeen berrogeita hamar urte horietan zehar finkaturiko hiru harri-pausuren sostengurik barik: euskara batua, Bertso Eskolak eta emakumeen ahalduntzea. Gaur egun, tresna horien konbinaketari esker da bertsolarien tipologia hain askotarikoa (estilistikoki bezainbat diskurtsiboki). Ordea,

era berean, inoiz baino konpaktuagoa da bertso-mugimendua, eta hori hizkuntza eredu partekatu bat edukitzeari zor zaio neurri handi batean. Batua da lau urterik behin 14.000 lagun aldi berean dardarazten dituen euskara; inprobisatua eta landua, bakoitzarena eta denontzakoa.

Nola bertso-mugimenduko eragileena belaunaldi gazte-kiko, euskalarien erronka nagusietako bat ere horixe izango da, beharbada, euskal hiztun potentzialekiko (izan euskalkidun, zein ez): berorien heterogeneotasuna kontuan hartuta (eta preziatuta), edozein erregistrotan komunikatu eta saretu daitezen espazioak eta baliabide efektiboak (tokian tokiko euskara batuak) eskaintzea, berrasmatzea. Zubi-lana dago-kio eredu estandarrari, banakoen dibertsifikazioa integratu eta hizkuntza komunitatea maila nazionalean trinkotzearen artekoa.

Fermin Etxegoien

Kazetaria

Garbizaletasunaren ajeak

Euskara batua Gipuzkoak eta Nafarroak bat egiten duten lurraldean nagusi den euskalkian oinarritua dago, beraz ez da batua, nolabait zabaldua baizik. Hobe izango zen frankenstein idiomatiko bat osatu balitz, handik eta hemendik hartuta? Hobe ere, libre utzi balira euskalki guztietan ohikoak genituen erdarazko hitz eta esapide ugari?

Diglosiari aurre egiteko kontrakoak zirudien –egun ere badirudi– zentzudunena: euskaratik erdara, ahalik eta xeheen, erauztea. Mende erdi beranduago, ordea, susma liteke bi faktoreen batuketak –euskalki bakarrean oinarrituriko eredu garbizalea zabaldu izanak– halako estetika linguistiko aski partzial –ez inpartzial– zein kulterano samar baterantz ekarri gaituela, gauza ez dena anuntzio duen nazio idiomatikoa gogo linguistiko partekatua bilakatzeko hiztun askoren baitan.

Batua ez baita erraza –ia ezinezkoa, momentuz– dekontruitzeko, euskalkiak zein espainola eta frantsesa ez bezala.

Beraz, batuan euskalkiek behar luketen presentzia alikuo-taz gain, diskutitu liteke ere zuzen maneiatu ote dugun euskararen eta erdaren arteko distantzia linguistikoaren auzia.

Xabier Amurizak idatzia, bere nobeletako batean: «Aitita Eolio prebisore ilusoa izan zen».

‘Prebisore’, ezen ez hiztegiak dakartzan ‘zuhur’ edo ‘ernai’, ezta ‘aurre-ikusle’ modukorik ere. ‘Iluso’, ezen ez hiztegiak dakartzan ‘inozo’ edo ‘sinesbera’, ezta ‘baikor’ modukorik ere.

Prebisore ilusoak izan ote ziren euskara batuaren koorde-natuak ezarri zituztenak?

Beharrezko jotzen zen garbizaletasunean oinarritzean, euskarazko hiztegiatara igo gabe euskaldun gehienek erabat barneraturik zituzten erdarazko hitz eta esamoldeak (prebisore, iluso), eta haien ordez proposatuta, ordea, euskaldun askorentzat ezezagunak ziren opzioak, hiztun pilo bat erretraitu egin baitzen euskararekiko.

Bestalde, hizkuntzaren estetika mintzo zaigu –munduaren aurrean norberak hartzen duen itxuraz ez ezik– forma linguistiko berberak konpartitzen dituzten beste hiztunez ere, hildakoak barne. Are paisaiaz. Hor, euskaldun zaharrentzat euskalkiak momentuz txapeldun, eta berrientzat erdarak, noski.

Euskalkiak nahiz erdarak versus euskara batua: gogora dakar zuzenbide naturala versus positiboa. Bigarrenaren alde egin nahi bada, eman dezala lehenengoaren alde ari garela.

Azken batean, katalanaren konpaktazioa modu arrakastatsuan gertatu da, euskararena ez bezala, ez guk baino lan gehiago edo hoberik egin dutelako, katalana eta espainola oso hizkuntza antzekoak direlako baizik (ia hizkuntza berbera ez esatearren). 🐼

Bea Salaberri

Euskara irakaslea eta idazlea

Atzotik biharko

Zordun naiz, Baionako biltzar eta zinetik hasi eta gaurdaino, urratsez urrats, batuaren lanak aitzina eraman zituztenekin, etorkizuna eman ziotelako euskarari, estandarizazio prozesuetan arras ezohikoa den denbora tartean gainera, bakoitza beti hizkuntza bereziagoan eta isolatuagoan aritzetik salbatuz.

Euskara ahoz transmititua izan zitzaidan, ahozkotasuna nagusi izateak suposatzen dituen hutsuneekin. Euskara batuak eskaini zidan edozein hizkuntzak beharrezko duen oinarri sendoa, zeini esker alfabetatu bainintzen. Niretzat ez zihoan, pentsa litekeen gisan, euskalkiaren kontra; alderantziz, *eskualdekoa* nuen mintzoa hobeki menperatzeko eta horri begirada argitua zuzentzeko elementuak ekarri zizkidan batuak, baita arautzeko eta aberasteko bidea ere.

Batuak, beste lurraldeetako herrikideekin harremanetan egotea eta haiengandik aberastea erraztu zidan, mila lekutako ulertzeko bitartekari gisa. Horrela, hiztunei eta eskualdeetako mintzoei mesede egin die ene ustez, batzuk besteekin bizitzeko eta elkar trukatzeko aukera emanez. Hiztun komunitate egoten –edo bihurtzen– lagundu gaitu batuak.

Berantago, irakasle bihurtzean, batuak hizkuntzaren transmititzea ahalegindu zidan molde koherente, oso eta

eraginkorrean, horretarako behar nuen oinarria eskura bainuen.

Horrela, batuari esker dudan euskararen ezagutzak, he-mentxe idaztean, adierazpide anitz ematen dizkit, hiztun ororengana heltzeko heinekoak.

Geroari begira, batuari azken berrogeita hamar urteetako ildotik jarraitzea opa diot, hizkuntza askotarikoa, eraginkor eta funtzionala eskaintzekotan, etxeko, laneko, eskolako, erai- kitzeko eta elkartzeko, nortasunak zainduz. Jarraitu behar du araugintzan, hiztegegintzan –bilketa nahiz sorkuntza–, gai garaikideetako egoeretara egokitu, erregistroak landu, dialektoen iturrietatik edatea ahantzi gabe eta hori guztia zabaldu behar du, hiztun guztiei helarazi. Oroz gainera, de- siratzen diot denon kaltetan den eta gehiegitan azaleratzen den euskalkia/batua dikotomia gainditzea. 🌊

Jone M. Hernández

EHUko irakaslea

Batua lurreratu

Donostian ikasten duten zenbait gazterekin (16 urtetik gorakoak) gauzatutako ikerketa batean jasotako diskurtsoen artean, bat agertu da protagonismo nabarmenarekin. Gazte horietako asko, jatorriz, familia erdaldunetako kide dira. Gehien-gehienak D ereduan ikasitakoak. Euskaraz aritzeko gaitasunarekin. Halere, inbidia edota miresmen puntu batekin egiten diote erreferentzia herri txikietako gazteei. Zergatik eta horiek hitanoa edota euskalkiren bat erabiltzeko gaitasuna erakusten dutelako.

Gazte horien hitzetan, eskolatik kanpoko hizkerak dira hitanoa zein euskalkiak, familia guneari edota herriko kaleei lotuak. Arinak, dinamikoak, freskoak. Tokiko euskara gisa irudikatzen dituzten euskalkiak edo hitano formak, lur bati lotuak, errotuak.

Batuaren ekarpena ez dute ukatzen, bere funtzioa erraz identifikatzen dute. Eta identifikatzeaz gain, erabiltzen dute. Askorentzat batua da daukaten euskara bakarra, erreferentzia nagusia. Baina, halere, inbidia edota miresmena dute beste euskara ‘mota’ horiekiko. Nonbait, zoru komuna izan den batu horretatik lurrekoa den euskara horietara jauzi handiagoa

irudikatzen dute; eta hor daude, amildegiaeren ertzean beste aldera pasa ezinik.

Denborarekin eta erabileraren poderioz, gazte horietako batzuek, agian askok, jauzi hori ematea lortuko dute. Beste batzuek ez, interes, gogo faltagatik edo, hainbatetan, aukera faltagatik.

Batua hizkuntza (nahikoa) globala bilakatu den honetan, tokioaz ere aberastu daiteke. Kontrako norabidean jada gertatu den moduan. Gazteek, euskal hiztun heldu bilakatzekotan, jauzi hori emateko laguntza jaso beharko dute. Batua lurreratu beharko dute. Eztabaida ez da bata ala bestea, batua versus euskalkiak (edo hitanoa), bata zein bestea gogo, egoera zein interesen arabera aukeratzeko parada izatea baizik. 🌐

Santi Leoné

Historialaria

Batzen gaituena

Euskara batua ez da, *Lapurren banda* saiakeran Joseba Sarrionandiak hala idatzi badu ere, dialekto bat; are gutiago dialekto pijo artifizial zaharmindu bat, *heterodoxo* batek enegarren aldiz erran duenaren kontra. Euskara batua hizkuntza estandar normalizatua da (edo, tira, normalizatzeko bidean), euskaldun guziendako eta zernahitarako baliagarria behar lukeena: gai jasoak zein eguneroko kontuak lantzeko, umoreaz teorizatzeko eta txisteak egiteko, bai pentsamenduak bai sentimenduak adierazteko. Euskara batuak ez ditu euskalkiak baztertzen: batetik, euskalkien ekarpenek osatzen baitute euskara batua, eta, bertzetik, normala den bezala, euskalkia duenak hura edo euskara batua hautatuko baitu, betiere senak edo egoerak edo erregistroak zein eskatzen duen aintzat hartuta.

Euskara batua, bistan da, plastikozko hizkuntza da zenbait hiztunen ahotan, baina hor, izatekotan, euskaldunek dute falta (edo haien testuinguruak), eta ez euskara batuak. Beharbada hauxe da aitzinean dugun erronka garrantzitsu bat: hizkuntza estandarra bera eztabaidatik ateratzea, batez ere euskara batua vs euskalkiak eztabaida gaizto antzu horretatik ateratzea. Problema, batez ere, soziolinguistikoa

baita: hizkuntza gutitu bat hedatzeko eginahalean, hizkuntza berrian xarmanki moldatuko direnekin batera nahitaez hizkuntza hori ikasiko dute hizkuntzak ikasteko gaitasunik ez edo gaitasun mugatua dutenek, natiboekin ibiltzeko aukerarik ez dutenek, giro itogarriki erdaldunean bizi direnek, ergatiboa ongi sekulan erabiliko ez dutenek... Eta guzien eginahala da, nire ustez, eskertzekoa. Baina, beharbada, egin beharreko gogoeta zera litzateke, horrek zer-nolako onurak eta zer-nolako kalteak ekarriko dizkion –dagoeneko ekaritzen ari zaion– euskararen osasunari, eta, hortaz, gure hizkuntzaren eremuaren hedatze pozgarri horren izenean, noraino gauden prest ondorio negatibo batzuk onartzeko edo, bertzenaz, zer egiten ahalko edo beharko genukeen ondorio negatibo horiek saihesteko edo, sikiera, murrizteko. Euskara batua bake ederrean utzita. 🐼

Iñaki Goirizelaia

EHUko irakaslea eta errektore ohia

Euskara unibertsitate mailako hizkuntza

Euskara batuak 2018an 50 urte egingo ditu. Unibertsitatean sartu nintzen urtean, 1975ean, euskara batua ume bat zen, asko zaindu behar genuen ume horietako bat, eguneroko zereginetan indarra eta presentzia irabazi behar zituen. Euskarak ez zeukala tokirik unibertsitatean esan dezakegu, hots, euskara ez zen unibertsitate mailako hizkuntza. Garai hartan egindako ingeniari-tza ikasketetan ez nuela izan aukerarik euskaraz ikasteko oso ondo gogoratzen dut. Ez zegoen euskarazko libururik, irakaslerik, irakasteko materialik...

Gaur egun euskara unibertsitate mailako hizkuntza bihurtu dela harrotasunez esan dezakegu lau haizeetara. Eta ez dago zalantzarik, berebiziko garrantzia duen lorpen itzel hori, neurri handi batean, euskara batuari esker izan da.

Munduan herri bezala zerbait izan nahi badugu, gure hizkuntzak goi mailako hezkuntzaren eta ikerketaren eremuan beste hizkuntzek duten presentzia normalizatua izan behar du. Hortxe dago lortutakoaren garrantzi maila neurtzeko erreferentzia.

Euskarak hizkuntzen artean bere tokia aurkitu behar zuen bezala, ezagutzaren eremuan ere bere tokia aurkitu behar zuen. Baina, helburu hori lortzeko batasuna

behar-beharrezkoa zen, premiazkoa zen; baina, noski, ez zen nahikoa. Euskara batuari esker, gure ikasgeletan Euskal Herriko edozein bazterretatik etorritako ikasleen aurrean gai izan gara ezagutza transmititzeko normaltasunez, goi mailako hizkuntza erabiliz. Gure ikerketa laborategietan edozein gairi buruz euskaraz eztabaidatzeko aukera izan dugu eta arlo guztietan ezagutza sortu dugu euskara batuaz.

Argi dago, euskara batuari zor diogu euskararen presentzia unibertsitatean. Batasun hori barik euskarak ez luke izango gaur egun ezagutzaren etxean duen presentzia. Baina hori ez da nahikoa. Euskara batuak unibertsitateko esparru formaletan hainbeste izerdirekin bere tokia aurkitu duen bezala, etorkizuneko erronkei dagokienez, batez ere gure gazteen eguneroko bizian bere tokia aurkitzea falta da. Mitxelenak aspaldian esandakoa oraindik indarrean dago: «*Gure herriak herri artean bere tokia behar duen bezala, hizkuntzak ere berea aurkitu behar du hizkuntza artean*», are gehiago, gazteen hizkuntza artean, esango nuke. 📖

Miren Narbaiza

Musikaria

Plaza aberats bat

Euskara batua euskaldunok eta euskarara hurbildu eta hurbiltzen ari direnek jaso dugun ondare preziatuenetakoa da niretzako, elkar ulertzeko tresna izateaz gain egunerokoa elkarrekin euskaraz bizitzea ahalbidetzen digulako. Nago, bere sorreran bide-erakusle izan ziren kezka eta gogoetek hein batean bere horretan dirautela, inguruko bi hizkuntza oldarkorrekin lehiatzeko premiak, kasu. Elkar ulertzeko gai ez bagina, batek daki zein litzatekeen egun euskararen osasun egoera erdaren presentzia basatiaren aurrean.

Komunikabideetan nire euskalkia erabiltzera tematu nintzen sasoi batez, batueratik hurbilago dauden hizkeren nagusitasuna zirikatu eta nireari ikusgarritasuna emate alde-ra. Ikusten nuen eroso zeudela beraien lekuan eta ahalegin urriak egiten zituztela beste euskalkiak ulertzeko, agian ulertuak izateko arazorik izan ez eta «hurbilduko dira besteak nigana» pentsatzen zutelako.

Hori horrela izanik ere, ez zen izan bide egokiena nik aukeratu nuena. Batua herriko plaza modukoa izan behar da. Plazan arauak adostuak daude, kalera irtetean kode batzuen arabera bizi gara eta horien arabera egiten da posible elkarbizitza. Horrek ez du esan nahi nork bere komunitatean

darabilen hizkera ahaztu behar duenik, aniztasunak egiten duelako plaza bat aberats. Horregatik, tokian tokikoaren ezagutza eta erabilera ere sustatu behar direla uste dut. Eta erregistro bakoitzaren erabilera eremua behin argi izanda –ez baita erraza zein noiz erabili asmatzea–, bi erregistroek elkarren berri izan behar luketela, elkarrekin jolasteko.

Bestetik, jakina da batuaren ekarpenek harrabotsa sortzen dutela maiz, direla idazkeran berritasunak, hitz berriak gehitzeak etab., hasieran arrotzak gure belarrietara. Baina, baita ere, erabaki horiek bizitzeko eta sentitzeko modua ere baldintzatu dezaketelako, sexu biologikoen arabera pertsona izenen sailkatze polemikoa, esaterako.

Horregatik, nahiz eta zaila egiten zaidan batuak etorkizunean izan beharko lituzkeen erronkak zehaztea, uste dut hizkuntza batek jakin behar duela bizi dituen garaietara egokitzeko. Hizkuntza bizi bat, garaikidea izango dena, eta inondik ere ez atzerakoia, baztertzaila. Eta euskara den hizkuntza aberats eta askotariko horren isla izango dena, ahal den neurrian hiztunok elkarrengandik hurbilago sentitu gaitezen eta gureago edo, are, gurea senti dezagun. 🐞

Harkaitz Cano

Idazlea

Euskara batua edo hedonista?

Ba al da honezkero hizkuntzaren homologazioari begira eta estandar literarioa finkatzeko euskara batua erabakigarria izan dela onartzen ez duenik? Ezezkoan nago. Albo-kalteak? Hizkuntzaren garapena –mutazioa– kontrolatu nahi zuten zaindari, komisario linguistiko eta borondate on zein ez hain oneko jakintsuen ugaritzea. Kasurik onenean, autoelikadura/ autolaguntzazko umore esketxak sortzeko aukera, batua bera gaitzat hartuta (demagun, klasiko bat: ‘komuna/amankomuna’). Izan zen sasoi bat euskararen etorkizuna laborategietan ebatziko zela zirudiena; noranahikoa izango zen tresnaren eraginkortasuna zegoen auzitan. Ingeniaritza lan horretan, *materialen* erresistentzia, malgutasuna, euskalkien pisuak eta kontrapisuak jarri ziren ezbaian. Bere buruari eutsiko zion egitura/sistema bat eraikitzea zen helburua; zubia egin ondoren tona askotako kamioiak gaintik pasaraztea, teoriatik praktikarako amildegian trebatzea. Sasoi hori igarorik, naturaltasunez ikusten dut jendea zubian batera eta bestera. Beharbada, horixe da euskara batuaren aldeko seinalerik onena: gero eta gutxiago hitz egiten dugula hari buruz. Frantses, ingeles edo italiara batuaren inguruan inor gutxik hitz egiten duen puntu horretara ailegatzeaz gaudela sinetsi nahi

nuke. Hor dago, jakina, euskalkiek erregistro formalera hainbat lekutan egin duten jauziak eragindako kezka, batuaren ahultzaile izan omen daitekeena. Ez dut uste, ordea, euskara batuak zerikusirik duenik horretan; aitzitik, bizi ditugun garaien ondorioa da. Hedonismoaren eta informalitatearen sasoiari bizi garela, alegia, eta hizkuntza informala alor formaletan erabiltzeko hautua egin duela hainbatek plazera eta erosotasuna euskalkian topatzen duen ustean (edo, areago, euskalkiaren 'lokalkian': *euskalkikian*).

Batuarena bainoago, adjektiborik gabeko euskararena da etorkizuneko erronka, kalea irabaztea –a zer nobedadea!–, itun sozial baten eta nork bere buruarekin egindako itun intimo baten bitartez geure eskubideak, nahiak eta konpromisoak *politesse*-arekin uztartzea. Jakinik, onerako eta txarrerako, garai bateko marrazki bizidunetako pertsonaiek bezala, bi soziolinguista ttipi izango ditugula sorbalda parean xuxurlan, hil arte: deabrutxoa eta aingerua. Hori daukagu denok (aman)komunean. 🍷

Idurre Eskisabel

Kazetaria eta EHUko irakaslea

Batua/euskalkia dikotomia gezurrezkoa da guztiz

Batuaren edo estandarizazio prozesuaren ekarpen nagusi eta totala da XXI. mendeko Mendebalde honek hizkuntzei irauteko ezarritako baldintzetara egokitzeo aukera eman diola euskarari. Beste era batera esanda, egungo jendeen –hiztunen– bizi praktiketara moldatzeko, hiztun komunitate bati eutsi ahal izatekoa. Egokitze horrek adar asko ditu, baina denak modernitatearen egungo aldaerak sortutako mundu ikuskera eta beharrei lotuak: boterea antolatzeo eta erregulatzeko tresnei –sare instituzionala, administrazioa, enpresa...–, ezagutza sortzeo eta balioztatzeo moduei –hezkuntza sistema, zientziarena...–, imajinario partekatua eratzeo narratiba guztiei –literatura, ikus-entzunezkoak, arte eszenikoak, musika, hedabideak...–, harremanak izateo moldeei –hedabideak berriro ere, sare sozialak...–... Pentsaezina da alor horiek denak betetzea hizkuntza eredu bateratu bat gabe.

Are eta gutxiago gurea bezalako hizkuntza gutxitu baten kasuan, zeinak ia dena duen kontra, eta, besteak beste, aurre egin behar dion hizkuntzen ohiko transmisio bideetatik kanpo –familia, norberaren hurbileko komunitatea...– hiztun berriak sortzeo erronkari, baita euskararen tokian tokiko formak etenda dauden guneean ere. Laburbilduz, euskara

egun etorkizunera proiektatzeko gutxieneko baldintzetan bada, euskara batuagatik da.

Aurrera begirakoari dagokiola, erronketako bat da estandarizazio edota hizkuntz ereduaren marrazteari dagokiona, hizkuntz komunitatearentzat ahalik eta erabilgarri, adierazgarri eta gustagarriena izan dadin lortzeko. Baina uste dut horretan adinako erronka duela arlo diskurtsiboan; hau da, ulertarazten batua/euskalkia dikotomia gezurrezkoa dela guztiz, eta, ondorioz, baita premisa faltsu horretatik eratorzen diren gainerakoak ere: euskalkia=sena/batua=artifiziala, euskalkia=bizia/batua=adierazkortasunik gabea... Uler-taraztea euskalkiak batuan daudela, batua direla. Eta hori ulertarazteko, ezinbestekoa da euskara prestigiaturako duen diskurtsoa nagusitzeko baldintzak jartzea, subalternitatea eta konplexuak erantzarazi eta euskararen noranahikotasunean eta askitasunean egiaz sinetsaraziko diguna. 📖

Sagrario Aleman

Euskaltzain osoa

Batasuna iraupenerako zutabe

Euskal idazleak, lehenengoetatik hasita, jakitun izan dira euskara mintzatzeko molde asko izateak zailtzen ziela guztiengana iristea. Euskaltzaindiak ere euskararen batasunerako lehen txostena egin zuen 1920an.

Baina, nonbait, aski ondurik ez zen giroa eta urteak pasatu ziren hain beharrezkoa zen batasuna egiteko eta onartzeko. Berandu, beharbada, baina une egokian egin zen, gizarteratzeko giroa ezin hobea zen eta. Horrela, bada, Euskaltzaindiak 1968an proposatutako funtsezko puntuak ziztuan sozializatu ziren idazle, aldizkari, ikastola, alfabetatze talde eta abarri esker.

Euskararen batasunak herri izaera indartu zuen. Hizkuntza idatzirako prestatu zen batuak literatura eta komunikabideak Euskal Herri osoan zabaltzeko bidea eskaini zuen. Testuliburuak egiteko bidea ere anitz erraztu du, nahiz eta zailtasuna hitzunik administrazio desberdinetan banaturik egoteak dakarkigun.

Era berean esan daiteke batasunak euskaldunen arteko kohesioa eta euskalki desberdinetako hitzunen hurbiltasuna ekarri duela.

Hizkuntzaren prestigioa ere ekarri du, nonahi eta zer-nahitarako baliagarri baita. Bestalde, ez dugu atzendu behar euskarari bizi-indarra eman nahi badiogu, euskal hiztunen kopurua handitzea ezinbestekoa dela, eta, hori erdiesteko, indarra irakaskuntzan eta helduen euskalduntzean jarri behar dugu; hortaz, batua nahitaezkoa dugu.

Argi dago, bada, euskara batua behar-beharrezko tresna dela; ez aski, ordea. Noizko hizkuntza-politika bateratua?

Etorkizunera begira, hiru erronka aipatuko ditut:

- Egokitzea. Euskara arlo guztietan erabili nahi badugu, hizkuntza egokitzen segitu behar dugu.
- Formazioa. Euskara ez dakitenek euskalduntzen ahalegin handia egin dute. Eta gainerako euskaldunok ere, oro har, gure hizkuntza hobetu behar dugu.
- Gogoeta. Izan ere, orain, zenbait girotan –ez euskal eragileetan– batasunaren aurkako moda dagoela uste dut. Ez ote dute batasunaren beharrik ikusten, edota batuak normalizazioan egin duen onura? Euskara batuaz baino egokiago zaio erdara batuaz aritzea zenbaiti. 🐟

Igor Elortza

Berbagina

Gora euskaldun osoak!

Ez naiz ez filologoa ez soziolinguista. Ezta izateko gogorik ere! Beraz, gurago dut bertsolari moduan edo komunikazioaren ikuspegitik erantzun. Eta ondorio eta garrantzi itzela dute, nire oinezko ustein, euskara batuaren ekarpenek. Ia-ia guztiak onak, gainera.

Niri erraztu egiten didalako Zuberoan bertsotan egitea, adibidez, eta berdin nire auzoko euskara ikasleari Sustrai Colinaren bertsoekin gozatzea. Eta horrek ez duelako kentzen Errigoitin bizkaieraz jardungo dudarik, bai bazkalorduan berbetan bai bazkalostean kantuan. Kentzen ez didan moduan, orobat, Antton Lukuren testuekin laketzerik.

Eta horrek egiten gaituelako kultura bat, nazio bat. Horrek eta auzi gehiagok, baiki. Baina hori barik, berteze zerk?

Esango didate ez duela gatzik eta piperrik euskara batuak. Eta arrapostuko diet ez dutela Ezpeletako biperrik ere uler-tu. Futitzen naizela euskalkien eta euskara batuaren arteko eztabaidaz, kalapitaz, iskiliminaz. Euskara osoa dudala nik aldarrikatzen!

Eta horixe dugula etorkizuneko erronka. Dugula, bai. Guk geuk. Ez euskarak. Euskarak ez du-eta ezelako erronkarik. Erronka euskaldunok dugu. Euskara osoa gureganatu eta

bere ahal guztiak ondo erabiltzekoa. Eta garatzekoa. Euskara batua deitzen dugun oinarritzko arau sistema hori euskalki guztien esan-indarrekin ondo uztartzea. Gura ditugun guztiak eta gehiago esaten eta erraten ahal direlako hizkuntza horrekin. Plazer dugun oro. Gustu duzuen. Berdin dit eta bost axola zait plaza txikietako bertso saioetan, togadun hausnarketa akademiko burutsuetan edo hainbeste maite ditugun ganora bako txio-kate aspergarrietan.

Gora euskara osoa. Edo, hobeto esanda, gora euskaldun osoak! 🇪🇺

Titto Betbeder

Euskal Irratiak Federazioko arduraduna

Euskara batua eta ni

Diotenez, istorio guziak topaketa batekin hasten dira.

Garai bateko Behe Nafarroako barnealdeko euskaldun tipikoa naiz. Familia euskaldun batean sortua, aitatxi-amatxi oraindik etxean bizi, ingurumen euskaldun bat (auzoak, herria, eliza, euskarazko irratia piztuak goizetik arratsera etxean...), eta frantses munduan hezia: eskola, telebista eta aisialdiak, laguntasun harremanak, heziketa unibertsitarioa... Baina, noski, euskalduna nintzen, euskara duna; 'egiazko' euskaldun bat topatu arte: 'egiazko', zeren eta berak bai euskara bizitzen zuen, hizkuntzaren kontzientzia zuen eta gai zen edozein gaiez euskaraz mintzatzeko, eta hor nire euskaldun hartzaile figura agertu zait.

Momentu hori bizi izan arte, euskara batuaz ez nekien deus. Terminoa bera ez nuen inoiz entzun, ez eta euskalkiarena. Euskara, bai, 'nire' hizkuntza, etxearena, familiakoa; baina ez aisialdiarena, maitasunarena, laguntasunarena edo lanarena.

Topaketa horrekin hasten da euskararen berreskuratze prozesua (milesker AEKri eta Bakarka metodoari). Eta euskara batua deskubritzen dut. Batua, baina/eta nirea; azkenean dut/ditut horiek ulertzen ditut, '-k' (ergatibo) madarikatu hori; eta ber denboran, xuka/toka/noka ulertzen eta maitatzen,

nire euskalkia (eta terminoa bera) deskubritzen eta urrats horietan beste euskalkiak, eta azkenean «lau gauzak izen bat dute eta gauza batek lau izen» ulertzen, eta mundu bat zabaltzen da.

Gaur egun, garai bateko Behe Nafarroako barnealdeko euskaldun tipiko horrek euskaraz egin dezake bere bizia, osotasunean.

Labur kontatuta ere, esperientzia pertsonal honekin (ez dena nirea bakarrik), euskara batuaren ekarpena agerian eman nahi izan dut. Mundu bat zabaldu, osotasun batean bizi, orokorretarik (batua) berezitasunera (euskalkiak) edo «Partikularrean datza izate unibertsala» (James Joyce, *Dublin-darrak*)... Horra ekarpena, horra erronka geroari begira ere.

Bukatzeko, hitzño bat hala ere, gaur egun, oraindik, bartzuetan konfrontazioan ematen direlarik batua/euskalkia... Zerk azkartzen du euskara? Zerk ahultzen du euskara? Batuak, euskalkiek? Erdarek ahultzen gaituzte, eta erdarekiko ditugun joerek... Ez dezagun ahantz. 🍷

Aitor Zuberogoitia

Mondragon Unibertsitateko irakaslea

Estandarra eta bi indarrak

Euskara batuak ardatz bat ekarri zigun euskaldunoi, eta ardatz haren bueltan dabilta bi indar, unibertsoa gobernatzen ei duten indar zentrifugo eta zentripetuen tankerakoak.

Indar zentrifugoen zerbait biratzen ari den ardatzetik alde-narazten dute; hori gertatzen zaie gaur egun gazteei batua-rekin: ardatz hori beharrezko dela aitortuko dizute, baina, aurkezpenak mesedez estandarrean egiteko eskatutakoan, euretako asko haginetatik izerditzen sumatuko dituzu berehala (idatzizkora begirako estandarra egin zen egoerak hala eskatuta; ikus-entzunezkoen aro betean, ahozkoa begirakoa lantzea tokatzen da orain). Eurekin berba egin eta esango dizute batua artifizial zaiela, soineko estuegia aukeran, eta akademia-kerua, seriotasun-usain handiegia hartzen diotela. Gazteek hizkuntza behar dute esperimentatzeko, olgetarako; askatasun hori ez badago, ez da atxikimendurik erraz lortzen. Ez da kasualitatea gazteen artean arrakasta duten euskarazko produktu batzuetan (Gaztea, adibidez) oso nabarmenak izatea estandarretik urruntzen diren indar zentrifugoak.

Alabaina, hizkuntza bat armada baten jabe den dialektoa dela zioen besteak. Guk ez daukagu armadarik, eta, hortaz, behar dugu indar zentripeturen bat (are gehiago euskara

ama-hizkuntza ez duen jende-kopuruari erreparatuta), hots, zerbait biratzen ari den ardatzaren alderantz erakartzen duen indarren bat, korronte zentrifugoak erabat orokortuta hondartzako gazteluaren antzera desegin ez dakigun nekez erakitako estandarra eta mikroklimara jotzea ez dadin bihurtu adierazkor izateko modu bakar. Armadarik ezean, gure indar zentripetuak Administrazioa (salbuespen barik) eta hedabideak (berorietara gonbidatutako lagunen albuespenarekin) izan behar lirateke. Azken horiei dagokienez, ordea, zer pentsatua ematen du azken boladan, ez saioetara gonbidatutakoei soilik, ezpada aurkezle eta esatariei eurei hitzetik hortzera entzuten zaien *esateue, diteu, hoik, daukea, gea* eta *dezute* sortak...

Bi indar, beraz, bi-biak behar-beharrezkoak (bata gogoaren askatzeko, bestea gorputzaren bizitzeko...): euren arteko oreka zailak markatuko du gure estandarren etorkizuna. 🌊

Blanca Urgell

EHUko irakaslea

Euskara batua nire euskalkia da (eta harro nago)

Batua idatziz sendo dago: gure itzultzaileen lanak irakurri besterik ez dago, esaterako, nolako hizkuntza aberats eta maila bihurtu duten. Besterik da ahoz, maila akademiko eta formaletik kanpora: hor esateko asko daude, sentimenduen adierazpenaz, gazteen mintzoaz, eta abar, baina ezin ni sartu, ez baita nire alorra. Zerbait esan nezake, ordea, euskararen historiaren ikuspegitik –historiaren haria etorkizunera begira jarriko badut ere–, bai eta arabar baten ikuspegitik ere.

1968an ez bezala, egun euskara batuak beste euskararik ez duen hiztun kopuru ikaragarria dauka, areago gazteen artean: VI. Inkesta Soziolinguistikoaren arabera (2016), 16-24 adin tartean %54 ‘euskaldun berriak’ dira, hots, bertako definizioaren arabera, etxean erdara jaso dutenak, hots, eskolan euskaldunduak. Horri gaineratu behar zaizkio beste bi taldeetatik –‘jatorrizko elebidunak’ eta ‘euskaldun zaharrak’– etxean euskara batua jaso dutenak, zeren eta, Inkesta Soziolinguistikoaren terminologiaren arabera, ‘euskaldun zaharrak’ dira berdin-berdin guraso euskaldun berriok etxean euskara batua transmititu diegunak.

Maila honetan –etxean eta kalean egiten dugun euskararen mailan– batuak ez dauka prestigiorik. Gure euskara euskalkiz

‘koloreztatu’ beharko genukeela aholkatzen digute sarri, asmorik onenarekin, hori bai. Gure euskara ez dago erabili ohi diren mapa dialektaletan –azkenotan Zuazorenak batik bat–, nahiz Bilbon, Iruñean eta Gasteizen gaur kolorez agertu ohi diren leku anitzetan baino euskaldun gehiago bildu. Alabaina, euskarak etorkizunik izango badu epe luzean, eta orain arte hori bilatzen gizarte honek egin duen esfortzua, jarri duen ilusioa, gauditutuen arrisku eta galgarriak eta lortu dituen lorpen guztiak ezertarako izango badira, nago euskara batua euskalki bat ere badela onartu beharra dugula gauro, eta haren hiztunak ere –batueradunak, edo nahi duzuen izena eman, gutxienezkoa da hori– euskaldun osoak direla. Bestela jai dugu. 🐼

Gorka Bereziartua

Kazetaria

Botak jantzita segi

Dr. Martens botak jantzen dituzun lehenbiziko aldian jabe-tzen zara oinetako horiek eskatzen dizutela penitentzia txiki bat. Gogorrak baitira, min ematen dute hasieran, urradurak ere bai sarri –esparatrapua erruz erabili behar izan nuen opa-ritu zizkidaten azkenekoekin–. Baina gero biguntzen dira, zure lagunik onenak bihurtzen, ia edozein egoerataro mol-datzen direlako, jantzen dituen pertsona bera baino hobeto sarritan. Eta –barkatuko ote didate Txillardegik, Mitxelenak eta Arestik konparazio txatxu hau?–, euskara batuarekin an-tzekoa gertatzen da.

Mende erdi pasa denean, hanka putzuan sartzeko beldurrik gabe esan daiteke euskaraz bizi nahi duenarentzat oinetako aproposena dela batua, euskararen garapen kultural garai-kidea posible egin duen tresna delako. Bestalde, oraindik euskaldun askok batuari buruzko pertzepzio mugatu sama-rra dauka, erabiliz bigunduko diren Dr. Martens batzuekin paseatu beharrean, egurrezko eskalapoiekin ibiltzea iruditzen zaio bati baino gehiagori estandar arautua: gauza nahiko go-gaikarria, alegia.

Eta ez al dugu hori gerta dadin laguntzen egunero batua lanerako tresna dugunok ere? Batzuetan pentsatzen dut ez

ditugula gehiegi esplotatzen hizkuntzaren posibilitate guztiak kazetari, irakasle, idazle eta esatari askok –neroni zerrendan aurrena–, zapata estuegiak jantzita gabiltzala lexikoan, pauso zurrun samarrarekin syntaxian: grazia gutxirekin promenatzen garela. Eta horrek baduela eraginik batuaren irudi publikoan –artifiziala, zaila, bizitasun gutxikoa... euskal kulturaren mundutxotik oso aparte ez dabilen jendeak ere horrela deskribatzen dizu asko espero ez duzunean–.

Oinetako onak jantzita 50 urtean ibilitako bidea harrigarria da. Baina ibiltzeko asko dago oraindik eta nik bota hauekin segi nahi nuke, urradura batzuk kosta arren. Gehiago esperimentatu behar dugu batuarekin komunikazio publikoan. Eta, batez ere, naturaltasunaren aitzakiapean, ezin gara norbere herriko hizkerarekin bakarrik –eta hortik aurrerakorako, erdararekin– hanka hutsik geratu.

Oihane Perea

Bertsolaria eta eragilea Arabako Bertsozale Elkartean

Periferiatik etorkizunera begira

Debekuen eta erdaren eraginen ondorioz euskalkien herria lehortuz joan zen garai batean, zenbait lekutan erabat desgertzeraino. Horietako bat da nire lurraldea, Anbotopeko suitza txikia salbu, gaztelarak irentsi zuen Zazpigarren alaba. Ba omen zuen euskalki bat, akaso *Errementari*-n entzun daitekeen ahots magiko horren antzekoa izango zen, Lazarragaren olerkien doinua izango zuen agian... Leku batzuetan mendebaldekoago, bestetan ekialdekoago izango zen. Baina hamarkada ugari pasa zituen gaztelera hutsez bizitzea beste erremediorik izan gabe Arabak.

Egoera horretan etorri zen gurera euskara batua, opari bat, hazi miragarri bat bezala. Eta ilusio handiz erein zen, ikastolen sorrera eta gau eskolen bultzadarekin batera lugorritan egondako lurraldean. Esker-eskuin goi eta behe, jende askoren borondate eta ahalegin eskergari esker. Mimo handiz ureztatu eta ongarrria eman zioten gure gurasoek 80ko hamarkadan. Bertso-eskolak ere garai hartan sortu ziren. Kontuak kontu, euskara baturik gabe Arabak ez zuen izango bertan jaiotako euskal hiztunik. Ezta bertsolaririk ere. Beraz, hori dena dugu euskara batuari eskertzeko, eta ez da gutxi.

Euskara batua ez zen kalean hitz egiteko asmatua izan, ordea. Estandarra behar omen zen denok elkar ulertzeko eta hedabideentzako. Baina hara 50 urtetan zenbat eremu irabaztera eramán gaituen, baita informalak ere. Arabarrok eta Euskal Herriko hainbat txokotan berreuskalduntutako herriek kalera atera dugu euskara batua, inguruko euskalkiekin (eta erdarekin) busti, eraldatu eta kalekoago bilakatu dugu. Ez naiz ni aditua eta ezin esan hizkuntza formalari dagokionez zein diren erronkak aurrerantzean. Baina kalekoaren eta formalaren arteko muga gero eta lausoagoa den garai honetan, euskara batu biziagoa beharko dugula iruditzen zait, kontzienteki landua, euskalki eta hizkera berrien ama izan dadin. 🍷

Juan Kruz Lakasta

Kazetaria

Euskal Herrian euscoolaz

Euskara batu informala behar dugu. Euskara underground nazionala. Gazte hizkera guai estandarra. Euscoola. Deitu nahi duzuen bezala, baina lortzen ez badugu gureak egin du; izan ere, euskalkiekin euskarak biziraun dezake, baina biziberritzeko euscoola behar du.

Ez nik diodalako, baizik eta datuek hala adierazten dutelako: egun, haur euskaldunen erdiek baino gehiagok eskolan ikasi dute euskara, ez dute etxean jaso.

Euskaltzaindiak duela 50 urte adosturiko euskara eredu batuak arrakasta nahi baino apalagoa erdietsi du administrazioan; handia hedabideetan zein literaturan; eta itzela irakaskuntzan, ikasgelak transmisio bide nagusi bihurtzeraino.

Irakaskuntzako arrakasta horrek berak utzi du are agerigoan batuaren aje berez agerikoa: euskara batua ez da euskalkia, hizkera estandarra baizik, eta hizkuntza guztietako hizkera estandarrak bezala, jaso, formala. Baina, paradokiko, izatez, egun, batua haur euskaldun gehienek euskalkia da, hori baita dakiten euskara bakarra. Eta eskolarekin lortzen duten hizkuntza formal horrek nekez balio die hurkoa zirikatzeke, larrutan egiteko, laburbilduz, arauak apurtzeke.

Duela mende erdia euskara batu eredia adosteko sotandun koadrila elkartu zen bezala, akaso orain piercingdun, biseradun eta pastazko betaurrekodun taldexka batu beharko da euskara undergrounda sortzeko.

Zazpiak Batman-eko artistek egin izan dituzte saiakera distiratsuak. Berritik sortzeaz gain, euskalkietatik, tokian tokiko lokuzioetatik edan daiteke. Eta zaharruno askori azkura eraginen badie (badigu) ere, hibridazioaren bidea ere landu beharko da –underground, piercing, cool edo guai bezalakoak bilduz–, hain zuzen ere euscoola berri horrek euskañola eta frantseuskara garai ditzan, esan gabe doa, heldabideen laguntzarekin.

Doike, arnasmuneak ezinbestekoak dira, euskara bizirik mantentzen duten oxigeno botilak; alta, euskara nekez arnasmune berrituko da haur euskaldunen erdiak baino gehiago itoz, konparaziora, behin eta berriz zabalduz lau haizeetara batuan –ez ahantzi: haiek dakiten euskara bakarrean– ez dagoela naturaltasunez mintzatzerik, umorea egiterik edota –are okerragoa dena– zu zeu izaterik.

Inma Errea

Itzultzailea eta idazlea

Uste baino hobe, baina hobetu daiteke

Hizkuntza estandarra oinarri bat da, esparru askotan beharrezkoa: komunikabideetan, zientzian eta teknologian, irakaskuntzan, administrazio publiko eta enpresa pribatuetan, arlo juridikoan eta ekonomikoan, IKTetan...

Euskara batua da oinarri hori, erabilera mota diferenteetan garatuz eta aberastuz doana. Hori da haren birtualtasuna.

Aurten 50 urte betetzen dituen oinarritzko estandar hura ezarri izan ez balitz, nola egin ahalko genuke euskaraz orain hainbat esparrutan?

Estandarra ezartzen arituko ginateke oraindik, edo ezarrita izanen genuke –berez?–, baina –euskararen estatus eta eztabaida amaigabeetan korapilatzeke euskaldunon joera ikusita– askoz nekezagoa izanen zen...

Euskara batuak aski ongi bete du bere papera, eta orain baditugu erregistro estandar egokiak munduaren konplexutasunari aurre egiteko. Corpus handi bat garatu dugu, adibidez, unibertsitate mailan, administrazioan, irakaskuntzan... Eta –euskararen egoera soziolinguistikoak behartuta– itzulpen-gintza eta euskara batua eskutik joan dira Euskal Herrian, eta nago elkarri lagundu diotela, informatikaren agerpenak lagundu duen bezala.

Etorkizunari begira, hasteko, euskara batua aberasten jarraitu behar dugu, hainbat iturritatik edanik: tradizio klasiko idatzia, bertsolaritza, ahozkotasuna –euskalkiak!–, literatur sorkuntza, beste hizkuntzak... Euskarak, oraindik, baliabide ugari ditu gordeta eta horiek agerrarazi behar ditugu.

Bestalde, zenbait esparrutan –itzulpengintzan, unibertsitatean, IKTetan, administrazioan...– asko garatu da estandarra: hiztegia, ortotipografian, morfosintaxian... Falta da ezagutza hori hedatzea, ez baita erraz iristen euskara egunero erabiltzen duten guztiengana.

Erregistroen bereizketa ere erronka da, baina lotuago dago estatusari corpusari baino: zenbat eta gehiago erabili euskara, orduan eta errazago garatuko dira erregistro espontaneoak –tokian tokikoak zein orokorrak–, nahiz eta corpusaren inguruko ekimenetan ere erregistroak (formalak eta informalak) bereizten eta argitzen jarraitu behar dugun. 📖

Xabier Euzkitze

Komunikatzailea

Biba Xiberua!

Lehendik hainbat alditan aipagai izandako aferari nondik helduko pentsaketan nenbilela, bat-batean... ttak!, ETBko saio batek jarri dit heldulekua eskura. Martxoaren 11ko *Herri Txiki Infernu Handi* saioa Urdiñarbetik egin zuten. Oso bitxi eta deigarri gertatu zitzaidan Pagadi eta Gurrutxaga aurkezleek erakutsitako jarrera-aldaketa. Villabona eta Elgoibarko euskararen aritzen dira eskuarki. Zuberoako herrixka hartara, aldiz, oso bestelako hizkuntza-estrategia eraman zuten. Nabari zen lanketa handi samarra egina zutela aurretik, eta trebezia aipagarria erakutsi zuten urdiñarbetarrei galderak ulertarazi eta haien erantzun eta iruzkinak konprenitzeko. Ahalegin hori gogoeta edo premia baten ondorio izan zen, bistan denez. Aurkezleek, zuzendariak, gidoilariak... norbaitek ikusi zuen zuberotarrekin aparteko esfortzu bat egiteko beharra. Enpatia edo hurbiltasuna erakusteko ahalegina baino gehiago –hurbiltasun keinuak beti dira on baina–, komunikazioa euskaraz bideratzeko modu praktikoa bakarraren bilaketa izan zela iruditzen zait. Nire begitazioa zuzena balitz, horrek esan nahiko luke badakitela gainerako saioetan ez dietela ulertzen, eta ni erabat trenputxartzen nau euskal herri orotara heltzeko ahalegina helburu nagusitzat ez

duen telebista nazional baten perspektibak, ertzetako milaka ikus-entzule jakinaren gainean deskonektatuta uzten dituenarenak. Beste kontu bat da lortzea, baina estrategia argi eta ekimen irmorik gabe ezinezkoa da.

Literatura, hedabideak, irakaskuntza, euskaldun berriak, hizkuntza judizialaren premia... asko dira euskara batuaren aldeko apustuaren zioak, baina Pagadi eta Gurrutxagarengan islatu zen behar nagusia: elkar euskaraz ulertu ahal izatea. Gutxi dira euskaldun jator bi elkar ulertzeko erdaretara jotzen ikustea baino gauza tristeagoak. Bat otu zait, halere: elkar ulertu nahi ez izatea. 🗨️

Joan Mari Torrealdai

Euskaltzain emeritua eta Jakin Taldeko kidea

Erria eta Herria?

ELA sindikatuak Ondarroako udalari lanpostuen zerrenda zehazteko txostena euskaratik gaztelaniara itzultzeko eskatu ziola salatu zuen LABek, berrikitan, 2018ko martxoan. *Berria* egunkarian azaldu ziren bi sindikatuen azalpenak.

Hurrengo egunean, ELAk eskari horren azalpenak eman zituen: aipatu txostenean lanpostuen balorazioa zegoela joan eta hori egiteko euskaraz hizkera tekniko-juridikoa erabili zuela udalak. Langileek, euskaldunak izanik ere, ez omen zuten ulertzen testua eta horregatik eskatu zutela langileek beraiek gaztelaniara itzultzea.

ELAren konstatazio hori ez da gezurra izango: langileak euskaldunak dira baina hizkera tekniko-juridikoa ez dute ulertzen, dio ELAk. Euskaraz ez dute ulertzen. Gaztelaniaz bai. Ondarroako herri euskarak ez du horretarako balio, ikusten denez. Langileen erdarak bai, ordea. Horra gakoa: euskara baturik nahi ez denean, erdara batua aukeratzen da.

Gertakari hori ez da anekdota soila. Kategoria maila du horrek. Ondarroakoa bakarrik balitz, gaitz erdi. Euskal Herri osokoa da, ordea, nahiz eta, EAEn, esaterako, euskararen normalizazio legeak 36 urte dituen, eta ikastolak sortu zirela

50 urtetik gora diren. Eta ia-ia urte guztietan abertzaleen esku izan den agintea. Hala ere, diglosia nagusi.

Euskara batuaren aurkako egungo modarekin, egoera diglosikoa ari gara bultzatzen, betirako finkatzen. Areago: analfabetismoa aukatzen dugu euskara batua mespretxatzen dugunero. Ondarroako Udaleko langileek ehuneko ehun egingo dute euskara bere jardun pribatuan, seguru nago, baina beren euskarak ez die balio hizkera teknikoa ulertzeko ere. Erdarak bai, ordea.

Egoera ez da berria. Zaharrak berri: 'Erria' 'Herriaren' aurka jarrita dagoela iruditzen zait, 1970ean bezala. 1970ean, Euskaltzaindiak euskara batua proposatu eta handik bi urtera, ez bat edo bi, asko ziren, euskararen eredu estandarri oposizioa egiteko, 'erria' aukeratu zutenak, erria eredu eta maisu, beren hitzetan, «ikasten jardun gabe euskera dakin erria». Berriz diot: «ikasten jardun gabe euskera dakin erria». Analfabetismoari gorazarre egitea da hori. Peruabarkismoa. Lehen bezala orain. Etxekalte ari gara.

Aitor dut, ni neu asko penatzen nau gazte ugari armiarma sare horretan harrapaturik ikusteak. Ikuspegi historikoa falta zaielakoan nago (defendatzen duten egoera berberetik gatoz). Hizkuntzaren bat-bateko komunikazio laburraren izenean hizkuntza batek berarekin behar duen komunikazio funtzio nagusia baztertzen dutela iruditzen zait, herri edo nazio izaerari dagokiona.

Onartuko al didate aholku propagandistiko bat?: arretaz irakurri *Asedio al euskera* liburua. Hainbat pasartetan ikusi ahalko dute euskararen kontra gupidagabe jardun ohi diren agintari eta intelektualek nola goraiatu ohi duten herri hizkuntza, eta jatortzat eman, eta aldi berean nola jazarri edo debekatzen duten euskara jaso, euskara batua. 🌀